

Warszawa, 17 kwietnia 2001 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

35088

RPO/360623/2000/VIII/DU

Pan
Maciej Płażyński
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

Otrzymuję liczne skargi od byłych pracowników zakładów, które zaprzestały produkcji wyrobów azbestowych, na nierówność w dostępie do świadczeń odszkodowawczych, jaką spowodowały kolejne zmiany przepisów ustawy z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628, z 1998 r. Nr 156, poz. 1018, z 2000 r. Nr 88, poz. 986).

Ustawa, w pierwotnym brzmieniu, określiła w zał. 2 zakłady, które produkują wyroby azbestowe (4 pozycje) oraz w zał. 3 zakłady, które zaprzestały tej produkcji (5 pozycji). Pracownicy tych zakładów zostali uprawnieni do szczególnej opieki zdrowotnej oraz do odprawy pieniężnej z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy, a w przypadku stwierdzenia po dniu rozwiązania stosunku pracy choroby zawodowej, do jednorazowego odszkodowania wypłacanego przez ZUS.

Unormowania te, jako prawdopodobnie niewystarczające z racji likwidacji branży produkcyjnej, zostały rozszerzone w ustawie zmieniającej z dnia 26 listopada 1998 r. Ustanowiono wówczas zwiększone odprawy pieniężne dla pracowników zakładów wymienionych w zał. 2 i 3, z którymi w okresie od 28 września 1998 r. do 31 grudnia 1998 r. został rozwiązany stosunek pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy, a także jednorazowe odszkodowanie, zróżnicowane kwotowo w zależności od stażu pracy, dla pracowników zatrudnionych w tych zakładach w dniu 28 września 1997 r. Uprawnieniem do jednorazowego odszkodowania zostali objęci wszyscy pracownicy, niezależnie od tego czy pracowali bezpośrednio przy produkcji wyrobów azbestowych, czy też nie.

Jedynym kryterium ustalenia prawa do odszkodowania była data zatrudnienia w jednym z zakładów wymienionych w załącznikach 2 i 3 do ustawy.

Już w ubiegłych latach wpłynęło do Rzecznika Praw Obywatelskich szereg skarg od byłych pracowników zakładów nie wymienionych w załącznikach do ustawy, którzy

mimo zatrudnienia bezpośrednio przy produkcji wyrobów azbestowych, nie zostali objęci systemem szczególnych osłon socjalnych tylko z tej racji, że ich zakład nie znalazł się w wykazie załączonym do ustawy. Podkreślano nierówne traktowanie pracowników w dostępie do świadczeń finansowych, przy czym nie wynikało to z istotnych powodów merytorycznych, a jedynie, bliżej nie sprecyzowanych, racji formalnych, którymi kierowano się przy ustalaniu wykazu zakładów.

Zaistniała, na tym tle, nierówność pracowników w dostępie do szczególnych świadczeń zdrowotnych była powodem wystąpień Rzecznika do Ministra Zdrowia oraz do Ministra Gospodarki. W wystąpieniach podkreślono, że ograniczenie kręgu osób uprawnionych do szczególnej opieki zdrowotnej jedynie do pracowników zakładów wskazanych w zał. 2 i 3 do ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, jest przejawem nierównego traktowania pracowników, zatrudnionych wprawdzie w różnych zakładach, ale w takich samych warunkach narażenia zawodowego. Obywatele, w skargach kierowanych do Rzecznika wyraźnie podnosili, że stopień narażenia na choroby zawodowe, szczególnie azbestozę, był porównywalny we wszystkich zakładach produkujących wyroby zawierające azbest, a likwidowanych sukcesywnie od początku lat 90-tych. Objęcie więc szerszym zakresem świadczeń zdrowotnych i wydawanie w związku z tym książeczek badań profilaktycznych tylko pracownikom wywodzącym się z 9 zakładów w kraju (wymienionych w zał. 2 i 3 do ustawy), przeczy zasadzie równości i sprawiedliwości społecznej.

Minister Gospodarki poinformował wówczas Rzecznika, że Sejmowe Komisje Polityki Społecznej oraz Gospodarki rozpatrują aktualnie poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, którego przedmiotem jest rozszerzenie wykazu zakładów (zał. 3) o kolejne 9 pozycji.

Po uchwaleniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. o zmianie omawianej ustawy okazało się, że ustawodawca faktycznie rozszerzył wykaz zakładów, które zaprzestały produkcji wyrobów zawierających azbest (zał. 3) ale nie wyposażył zatrudnionych w nich niegdyś pracowników w takie same uprawnienia, z jakich skorzystali w przeszłości pracownicy zakładów uwzględnionych w normie podstawowej. Ponownie więc przepisy ustawy nowelizującej utrzymały nierówność obywateli wobec prawa i wyraźnie krzywdzą pracowników zakładów, o które rozszerzono zał. 3 do ustawy. Wprawdzie objęto szerszy krąg byłych pracowników uprawnieniami z zakresu profilaktyki zdrowotnej, jednakże nie ustalono dla nich prawa do podwyższonej odprawy pieniężnej z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, a także jednorazowego odszkodowania pieniężnego dla zatrudnionych w dniu 28 września 1997 r.

W kierowanych do mnie skargach obywatele przedstawiali zarzuty zarówno wobec przesłanek jakimi kierowano się przy ustalaniu wykazu zakładów, które zaprzestały produkcji wyrobów azbestowych jak i braku konsekwencji i sprawiedliwości w ustalaniu systemu osłon socjalnych dla pracowników zatrudnionych w różnych zakładach tej branży.

Argumentację skarżących oraz własną ocenę problemu przedstawiłem w swoim piśmie z dnia 28 lutego 2001 r. Wicepremierowi - Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej. Z odpowiedzi na moje wystąpienie, którą przekazuję w załączeniu, wynika, że projekt ustawy wprowadzający odprawy i odszkodowania dla pracowników zwalnianych z zakładów produkujących azbest, był projektem poselskim. Dlatego też zwracam się do Pana Marszałka z uprzejmą prośbą o spowodowanie zbadania przedstawionej sprawy pod kątem zasady sprawiedliwości społecznej i równości obywateli w dostępie do świadczeń uwarunkowanych spełnieniem określonych kryteriów. Proszę także o powiadomienie mnie o prezentowanym stanowisku i ewentualnych dalszych działaniach Pana Marszałka w przedmiotowej sprawie.

Pragnę podkreślić, że według skarżących, narażenie na chorobę zawodową - azbestową oraz inne schorzenia wynikające z kontaktu z azbestem było porównywalne we wszystkich likwidowanych sukcesywnie zakładach produkujących azbest. Wydaje się zatem, że jako kryterium do określenia kręgu osób uprawnionych do świadczeń odszkodowawczych powinno być przyjęte przede wszystkim narażenie na kontakt z azbestem w procesie pracy i długość tego okresu, a nie data rozwiązania stosunku pracy - niezależnie od zajmowanego stanowiska w zakładzie pracy.

Z wyrazami szacunku

/-/ Prof. dr Andrzej Zoll